

הערכה משולבת לשנת 2012-2013

בהשוואה להערכת השנה שעברה² הדו"ח הנוכחי מאשש את המגמות שניצפו בארבעת המימדים הראשונים, אך מציב כמה סימני אזהרה ביחס למימד החמישי - משאבים חומריים (ללא שינוי בתזוזת המחוג). הפרטים להלן:

הערכה נטו של חמשת ממדי המפתח לשנת 2012-2013

שתי בעיות מרכזיות מקשות על תרגום המגמות של שנת אירועים שלמה למסגרת של ממדים המשפיעים על העם היהודי. הראשונה: זיהוי נכון של האירועים והתהליכים שהתרחשו במהלך השנה ושיש בהם כדי להצביע או להניע מגמות עתידיות. השנייה: פירוש נכון של האירועים הללו באופן שישקף את הכיוון שאליו הם מובילים. בכל חמשת הממדים קיים מרחב גדול של סובייקטיביות, הן בזיהוי האירועים הנכונים והן בפרשנותם.

המכון למדיניות העם היהודי המשיך השנה בהליך השיפור ההדרגתי המתוכנן של ההערכה השנתית על מצבו של העם היהודי - כחלק מפרויקט רב-שנתי - בהרחבת מסגרת הדיון בחמשת הממדים. לצורך זה ערכנו השנה מחקר מצומצם בהשראת מחקרי "דלפי", באמצעות פאנל מומחים דיגיטלי.³ לדיון על כל מימד זומן גם מדגם קטן ומובחר של מומחים מוכרים בתחום,⁴ שהתבקשו לספק את הערכתם על בסיס

בהערכת מצבו של העם היהודי לשנה זו מתמקד **המכון למדיניות העם היהודי**, כבעבר, בחמישה ממדי מפתח: **גיאופוליטיקה, דמוגרפיה, עיצוב וביטוי זהות, קשרים** בין ובתוך קהילות ו**משאבים חומריים**.¹ אלה הנושאים הבסיסיים הנבחרים בכל אחד מן הממדים:

- **גיאופוליטיקה:** מהי העוצמה "נטו" של העם היהודי ביחס לאיומים הניצבים בפניו?
- **דמוגרפיה:** קיומן של קהילות ושיגשוגה של תרבות, שימוש בעוצמה פוליטית, טיפוח נישואי פנים ושמירה על מצוינות בחינוך - בכל אלה יש משמעות גם למספרים.
- **עיצוב וביטוי של זהות:** המידה והדרכים שבאמצעותן יהודים-יחידים מביעים הזדהות עם הקולקטיב היהודי קובעות במידה רבה את כיוון התפתחותה של הציביליזציה היהודית בעת המודרנית.
- **קשרים חוץ ופנים קהילתיים:** השאלה העומדת למבחן היא זו הנוגעת לטבעם ועוצמתם של הקשרים בין ישראל לבין קהילות יהודיות אחרות, כמו גם מצב הקשרים בין קהילות ברחבי העולם.
- **משאבים חומריים:** מימד זה בוחן את מצב ההון היהודי ואת זמינותו למימוש מטרות יהודיות; את המעורבות היהודית במדע וטכנולוגיה כמפתחות לעוצמה כלכלית עתידית; ואת הצמיחה הכלכלית בישראל.

נתונים ושאלות שהוצגו להם על-ידי המכון. המידע שהתקבל ממדגמים אלה שולב עם מקורות מידע אחרים כדי לשפר את הערכת המגמות המסתמנות. כצפוי, שבכמה מימדים המגמות קצרות הטווח גלויות יותר מאשר באחרים. יחד עם זאת, אנו מקווים כי תוספת זו, כאשר תיושם מדי שנה, תוסיף עוד נדבך מועיל למנגנון, שתכליתו לגלות שינויים נעלמים מהעין במצבו של העולם היהודי.

גיאופוליטיקה

מצבה היסודי של ישראל נותר כשהיה: מדינה הממוקמת בלב איזור רוגש ואלים

בשנה שחלפה המשיכו להתפתח המגמות הגיאופוליטיות שאת כיוונן סימנו האביב הערבי במזה"ת (שפרץ בדצמבר 2010), המשבר הכלכלי בארה"ב (שהחל ב-2008), הנסיגה האמריקנית מעיראק (שהושלמה בדצמבר 2011), והעלייה המתמשכת במשקלה הבינ"ל של אסיה. מבחינות מסוימות ניתן לטעון כי מצבה האסטרטגי של ישראל השתפר בשנה האחרונה. מדינות ערב טרודות בבעיות פנים וכלכלה מעיקות המאיימות על יציבותן. יציאתן למלחמה קונבנציונאלית נגד ישראל אינה נראית כתרחיש סביר. הצבא הסורי עסוק במלחמת האזרחים, הציר איראן-דמשק-חיזבאללה מתערער, חמאס איבד את בסיסו בסוריה והעולם הערבי עסוק בעימות פנימי של סונים נגד שיעים. במקביל - הסכמי השלום עם ירדן ועם מצרים נותרו על מכונם; היחסים עם טורקיה, לאחר התנצלותו של ראש ממשלת ישראל פרשת המשט לעזה, שוב אינם בנקודת שפל; נמשך

בהצלחה פיתוחם של שדות הגז מול חיפה שיהפכו את ישראל ליצואנית אנרגיה, וביקורו של הנשיא האמריקאי אובמה בירושלים אותת לאזור על תמיכתה החד משמעית של המעצמה האמריקנית בישראל. אלא שנתונים אלה אינם משנים את מצבה היסודי של ישראל כמדינה הממוקמת בלב של אזור רוגש ואלים, שאירועי השנה האחרונה לימדו גם כי מתרחשים בו תהליכים העלולים לפגוע בה קשות ולעמתה עם תרחישים מאיימים: אפשרות להידרדרות ביטחונית עד כדי מלחמה כוללת, פגיעה במעמדה המדיני של ישראל, פגיעה כלכלית ואף פגיעה ביחסי ישראל-ארה"ב. במקביל לעלייתה של אסיה ולאטגר הגיאופוליטי שרוסיה עדיין מוסיפה להציב בפני וושינגטון, נמשך הכרסום בעוצמתה ובמעמדה הבינ"ל של ארה"ב, המעצמה שידידותה וסיועה לישראל כה קריטיים ושהינה גם בית בו משגשגת באופן חסר תקדים קרוב למחציתו של העם היהודי. הימנעותו עד עתה של הנשיא אובמה מהפגנת מנהיגות תקיפה אל מול הפרובוקציות של צפון קוריאה, העקשנות האיראנית לקדם את פרויקט הגרעין ושפיכות הדמים הקשה בסוריה (ובכלל זה שימוש בנשק כימי) - מחזקת את הדימוי המתגבש של מעצמה המתמקדת במשבר כלכלי מעיק ובבעיות פנים קשות, ומעדיפה, אם בכלל, ל"הוביל מאחור". הדחת השליטים האוטוקרטים במזה"ת לא הביאה תחתם משטרים דמוקרטיים והתנהלות ליברלית. רעידת האדמה האזורית סללה את הדרך לעלייתו של האסלאם הפוליטי, שתפקודו ליד הגה השלטון כפי שבא לביטוי בשנה האחרונה מעורר אכזבה והתפכחות. המסגרות המדינתיות באזור מתערערות מבלי שניתן לראות באופק הקרוב התייצבות ורגיעה: מלחמת האזרחים בסוריה נמשכת והמדינה עודה בסכנת התפרקות, המשבר הכלכלי והפוליטי במצרים גם הוא נמשך, יש איום על יציבותן של ירדן ולבנון, המאמצים להגיע ליציבות ולהסכמה פנימית

בנוגע לביטחון ורווחתן של קהילות יהודיות אחרות, מגיעים איתותים מסוכנים מאירופה. מצד אחד, רבים מיהודי אירופה מאמינים שהם יכולים להמשיך ולנהל בנחת את חייהם ועיסוקיהם המקצועיים באירופה, ואכן ניתן להצביע על התפתחויות חיוביות כמו פתיחתן של מוסדות תרבות חדשים, בייחוד בקרב יהודי הליבה המערביים ביהדותם. בו בזמן, כמה בתי משפט ומוסדות פוליטיים אירופיים הערימו קשיים על קיומן של חלק ממצוות היהדות, דוגמת ברית המילה ושחיטה כשרה.

איתותים מסוכנים מאירופה: שיעור גבוה של יהודים אומרים שהם שוקלים הגירה

כמו כן, חלק מהמקומות חווה תחייה של רטוריקה אנטישמית ומעשי ונדאליזם ואלימות ספוראדיים נגד יהודים. השיעור הגבוה יחסית של יהודים האומרים שהם שוקלים הגירה עשוי להצביע על מידה מסוימת של אי-נחת בסיסית. יש להמשיך ולעקוב אחר המצב, וכדאי שהקהילה היהודית באירופה כמו גם הקהילה היהודית העולמית תיערכנה לכל האפשרויות.

דמוגרפיה

זהו מימד שבו אין שינויים קצרי טווח, למעט בתרחישי קטסטרופה. נתונים חדשים יכולים להצביע על מגמות חדשות רק לאחר כמה שנות איסוף. ככלל, פאנל המומחים ביטא השנה אופטימיות זהירה ביחס למגמות והנתונים העדכניים על מצב הדמוגרפיה היהודית.

המגמות שאובחנו בעבר והמחקרים החדשים שפורסמו בשנה החולפת הצביעו על מעט שינויים, אם בכלל, ביחס לתהליכים שכבר זוהו. הפיריון היהודי בישראל, אפילו בקרב יהודים לא-חרדים, נותר גבוה ממוצע ה-OECD

בעיראק לא צלחו, וכל זאת, כאשר איראן מוסיפה להתקדם לקראת השגת נשק גרעיני. תמונה זו מעידה על הפחתה ברמת האיומים הצבאיים המדינתיים על ישראל - להוציא כמובן את האיום האיראני - אך גם על התחזקותם של כוחות לא-מדינתיים עוינים, ההופכים את סביבת הפעולה של ישראל במרחב לעוד יותר רגישה ומסובכת. המשך הקיפאון במאמצים לפתרון הסיכסוך הישראלי-פלסטיני מוסיף לאיים על ביטחונה ואופייה היהודי-דמוקרטי של ישראל ומסייע בליבוי תופעות של דה-לגיטימציה נגדה. אם המאמץ הנוכחי של ארה"ב להתניע מו"מ בין ישראל והפלסטינים יכשל כקודמיו, הצד הפלסטיני צפוי לחתור להחלפת המודל של "שיחות ישירות בתיווך אמריקני" במסלול חלופי - מודל של פתרון כמו-כפוי בחסות רב-לאומית, כולל מערכה מדינית-משפטית נגד ישראל בזירה הבינלאומית. כדי להעצים את הלחץ על ישראל, הפלסטינים אף עלולים, בתרחיש קיצון, להעביר את האחריות על הגדה המערבית לידי ישראל ולחתור לפתרון של מדינה אחת לשני העמים. התפתחויות כאלה עלולות לערער את המצב הביטחוני עד כדי פריצתה של אינתיפאדה שלישית. לעומת תרחיש זה, להתקדמות לפתרון קבע ישראלי-פלסטיני יש פוטנציאל לשיפור מצבה האסטרטגי של ישראל.

ביקורו השנה של הנשיא האמריקני בישראל היווה את גולת הכותרת **במכלול משולש היחסים ירושלים-ווינגטון-יהדות ארה"ב** בו מצוי משאב אסטרטגי מכריע לעוצמת ישראל והעם היהודי. אובמה נתן בביקורו ביטוי עז לתמיכה האמריקנית בישראל אך לא הסתיר במקביל פערי השקפה בשאלת הגרעין האיראני ובנושא הפלסטיני, שעלולים להתפתח למחלוקות בעייתיות. בשנה שלפנינו עשויים להבשיל תהליכים קריטיים בסוגיות אלה, שיחייבו את ישראל לקבל החלטות שהשפעתן על גורלה ועל גורל העם היהודי עשויה להיות מכרעת.

והוא התפתחות דמוגרפית חיובית - אם המגמה לא תשתנה. שיעור הפרייון היהודי ממשיך לעלות (ועומד כעת על 2.98), בעוד פרייון של האוכלוסיות הלא-יהודיות בישראל ממשיך להצטמצם (אם כי פרייון של הנשים המוסלמיות עדיין גבוה מזה של היהודיות).

גם בקהילות יהודיות בשאר העולם אין כמעט שינוי.⁵

מחקר מקיף על הקהילה היהודית באזור ניו יורק הצביע על עליה במספר המשפחות היהודיות ומספר היהודים. המחקר ייחס את הגידול לשיעור הגבוה של הילודה החרדית, עלייה בתוחלת החיים, הגירה פנימית של אנשים צעירים, "הטשטשות" או "התרככות" של הגבולות בין יהודים ללא יהודים. רוב המשתתפים בפאנל לא ראו בגורמים אלה תפנית של ממש.

גם ביחס לשיעור הנישואים המעורבים ולדפוסי ההזדהות היהודית של ילדים לזוגות מעורבים לא הוצגו השנה נתונים המלמדים על שינוי מגמה. המשך המגמה בהעדר מדיניות אקטיבית עשוי להיות מזיק לאינטרסים של מדיניות אוכלוסין יהודית.

עיצוב וביטוי זהות

בנוגע למצבה של הזהות היהודית זיהו המשתתפים במשאל מגמות מעודדות, אך נקטו גישה זהירה ביחסם אליהן וקבעו כי מוקדם מדי להזיז את מחוגי שעון הזהות לכיוון יותר חיובי.

נראה שכמה מחברי הפאנל ראו בנתונים המצביעים על צמיחה באוכלוסייה האורתודוקסית והחרדית בארה"ב אות להתחזקות עתידית של הזהות

היהודית, וחלקם הדגישו גם את העובדה שיהודים רבים, על אף שאינם קשורים למוסדות רשמיים של העולם היהודי המאורגן, עדיין מזדהים כיהודים. חברי הפאנל הצביעו גם על הגדלת ההיצע של "דרכי גישה" למעורבות והזדהות יהודית. לעומתם, חברי פאנל שנקטו בטון פסימי יותר הביעו דאגה מכך שהאוכלוסייה החרדית נוטה שלא להזדהות עם פרויקטים יהודים קולקטיביים. אלה נטו לייחס פחות משקל חיובי לגידול באוכלוסייה החרדית, ולעומת זאת ייחסו משקל גבוה יותר למגמה הנמשכת של נישואים מעורבים בקהילות יהודיות רבות, ולתחושת ה"נזילות" הגוברת של הזהות היהודית - קרי, לעובדה שהמכנה המשותף בין כל היהודים הולך ונשחק לטובת זהויות יהודיות אישיות ייחודיות ואף אידיאולוגיות, שהגבול בינן ובין זהויות לא-יהודיות לא תמיד ברורים.

המגמה המסתמנת של שחיקת ה"מרכז" היהודי לטובת התחזקות של קבוצות הנמצאות בקצוות הרצף היהודי (כלומר, פחות "יהדות של אמצע הדרך" לטובת יותר יהודיות חרדית או מתבוללת) נראתה מדאיגה לכל המשיבים. הקיטוב נתפס כמקור פוטנציאלי לחוסר-יציבות בקהילה היהודית. ממצא זה מחזק גם את המסר שהתקבל מהמשיבים על שאלון הדמוגרפיה, ועל פיו מדיניות האוכלוסין ונושא הזהות קשורים זה בזה באופן עמוק. בדו"ח ההערכה הקודם כבר הצבענו על הצורך בנתונים טובים יותר אודות מצב נישואי-החוץ, החינוך, והזהות במגוון מגזרים בקהילה היהודית. רק על סמך נתונים כאלה אפשר יהיה לנקוט במדיניות מבוססת-ראיות במימד זה.

שני נושאים אשר לא הועלו בשאלון אך צוינו ע"י חלק מהמשיבים כחשובים: נסיעות של נוער מהתפוצות לביקורים בישראל⁶ המבשרות על מגמה חיובית, והשאלה הבלתי-פתורה בין ישראל לפלסטינים כמבשרת על מגמה שלילית (בגלל שהיא מקשה על

יהודים בתפוצות להזדהות עם ישראל). אף שמדובר בנושא השייך למימדים אחרים - הגיאופוליטי והקשרים בין קהילות - נטען שיש לו השפעה על מימד הזהות. על פי טענה זו, בולטות גוברת של ההיבטים המשפטיים, התרבותיים והאתניים של הסכסוך הישראלי-פלסטיני, במקביל לירידה בבולטות של ההיבטים הביטחוניים, מגבירה את עוצמת הקושי של צעירים יהודים ליישב את הערכים שהם מאמינים בהם עם ערכים "יהודיים" כפי שהם מתבטאים במדיניות של המדינה היהודית.

קשרים חוץ ופנים קהילתיים

ביחסים בין קהילות יהודיות בעולם לא חלו השנה שינויים מופלגים. עם זאת, היחסים הללו ממשיכים להיות נתונים להשפעתם של כוחות חזקים העשויים לשנותם בעתיד. נסיעות לישראל וחשיפה של קהילות יהודיות זו לזו, במקביל לשינויים תרבותיים המסתמנים בישראל, נוטים לחזק את הקשר בין קהילות. השקעות כלכליות של יהודים בישראל (או במיזמים בבעלות יהודית במדינות אחרות) ואמצעים אחרים של שיתוף פעולה כלכלי מחזקים גם הם את הקשרים בין יהודים. נכונותה של ממשלת ישראל לזהות ולהתחשב בנושאים שליהדות התפוצות יש עניין רב בהם (למשל, בשאלת נשות הכותל) גם היא מעצימה את תחושת השותפות הקהילתית. תוצאות הבחירות האחרונות בישראל, שבהן התחזקו כוחות שלהם נקודת מבט ליברלית יותר על אופייה של היהדות, עשויות לתרום גם הן להקטנת תחושת ה"פער" שבין יהודים בישראל לבין יהודים שאינם ישראלים.

המשיבים למשאל הפאנל הסכימו באופן כללי - אך חלקם במידה של הסתייגות - על תקפותן של ראיות מהזמן האחרון המפריכות או מצמצמות מאוד את תקפותה של טענת ה"התרחקות" בין ישראל לבין התפוצות. המתח העקרוני בשאלת הקשרים בין ישראל

לבין יהדות התפוצות נובע מזירה שיש בה גורמי דחיפה ומשיכה סותרים. מצד אחד מה שכונה על ידי החוקרים "Birthright Bump" - כלומר, עלייה בעוצמת הקשרים, בין השאר בזכות הביקורים ההולכים ומתרבים של צעירים יהודים (בעיקר מצפון אמריקה) בישראל. מצד שני, הקושי של אותם צעירים עצמם להשלים עם היבטים מסויימים של המציאות והמדיניות הישראלית, שאינם עולים בקנה אחד עם הערכים העומדים בבסיס תפיסתם העצמית כפרטים וכקהילה. חברי פאנל הדלפי לא זיהו שינוי ממשי בתוצאות הסקרים הבודקים את

הגישות ואת נקודות המבט הפוליטיות של צעירים ישראלים וצעירים מן התפוצות - או שהם סבורים שסקרים אלה אינם מיטיבים לתאר מערכת מורכבת יותר של אינטראקציות פנים-קהילתיות. דוגמה אחת למורכבות הגלומה בנתונים היבשים: את העדיפות הנמוכה-יחסית שניתנה

**תוצאות
הבחירות
בישראל עשויות
לתרום להקטנת
תחושת ה"פער"
בין ישראל
לבין התפוצות**

לישראל על ידי בוחרים יהודים-אמריקאים בצאתם להצביע בבחירות לנושאות ארה"ב אפשר לפרש כחוסר עניין בישראל או חוסר חיבה לישראל, ומצד שני אפשר גם לפרש אותו כביטוי לכך שהיהודים תופסים את ישראל כחזקה-דיה בשיח הפוליטי האמריקאי ואינם סבורים שעוצמה זו תישחק כתוצר של ניצחון מפלגה זו או אחרת.

המשיבים למשאל זיהו כמה סימנים מעודדים בנכונותם של רבנים אורתודוקסים בישראל להכיר בצורך בדיאלוג עם זרמים יהודיים לא-אורתודוקסים, אך עם זאת תיארו התפתחות זו כמוגבלת בהיקפה ובהשפעתה ביחס לעמדות הרווחות בקהילה האורתודוקסית בישראל. ראוי לציין כי המשאל נערך לפני שהושלמה בישראל הרכבת הקואליציה החדשה, ומשתתפיו לא

נחשפו לחלק מההתפתחויות חשובות בטרם השיבו עליו, למשל לדיון הפוליטי הסוער בשאלת גיוס בני הישיבות, לעובדת היעדרן של המפלגות החרדיות מן הקואליציה, להתפתחויות בשאלת התפילה בכותל המערבי ועוד. על כן ברור שיהיה צורך לחזור ולבחון את השפעתם של נושאים אלה בשנה הבאה.

משאבים חומריים

השנה האפילו ענייני חברה וכלכלה על ענייני ביטחון בבחירות בישראל. אם בדיון של השנה שעברה, הצבענו על הויכוח הגובר אודות השאלה כיצד לחלק את העוגה הכלכלית אשר אמנם גדלה, אך מחולקת בצורה שהובילה למחאה החברתית של שנת 2011, הרי השנה מוטל סימן-שאלה גדול על שיעור הצמיחה הכלכלית הצפוי בישראל, וכמעט ודאי שהוא יפחת לעומת שנים קודמות. הצעדים שננקטו - ועוד יינקטו - לכיסוי הגרעון הגדול שנוצר בתקציב הממשלתי ל-2012 יפגעו בציבור כולו, אך בעיקר במעמד הבינוני והנמוך. עם זאת, משרד האוצר ודוברי הממשלה מדגישים את התועלת לצרכן כתוצאה מהצעדים המתוכננים להגברת התחרותיות והפחתת הריכוזיות במשק הישראלי.

חברי הפאנל לא זיהו שינוי לרעה במצבם של המגזרים עתיירי המחקר והפיתוח בישראל. עם זאת, הם נטו להאמין יותר לדיווחים המצביעים על מגמות מדאגות במערכת החינוך הישראלית מאשר לתוצאותיהם של מבחנים בינלאומיים שהצביעו על שיפור, שלדעתם נבע, אולי, מגישה סלקטיבית לבחינות. מצד שני,

לא הובעה דאגה רבה ביחס לדיווחים על ירידה בהישגיהם של הסטודנטים היהודים בארה"ב, כשהרוב סברו שמגמה זו תדאיג רק אם יתברר כי היא יציבה ומתמשכת.

פאנל המשיבים לא נשאל אודות פיתוחם של מרבצי הגז הגדולים בים בשנים 2009-2010, אך חברי הפאנל הגיאופוליטי קבעו שמדובר בעניין בעל חשיבות עצומה לישראל. בהערכה "נטו" של שנה זו בחרנו שלא להעניק משקל יתר לנושא הגז בגלל שאלות שעדיין תלויות ועומדות אודות הדרך שבה יפותחו שדות הגז, המאזן של היצע וביקוש בעולם בכלל ובאגן המזרח התיכון בפרט, פתרון של מגוון הבעיות המשפיעות על אפשרויות הייצוא, המידה בה קרן העושר הלאומית תפעל בצורה טובה וכמו תמיד, ביטחון המתקנים.

ביחס למשאבים יהודיים בקהילות מחוץ לישראל, חברי הפאנל איבחנו שיפור מסויים בכך שהשלכותיהם של שערוריית מיידוף והמשברים הכלכליים האחרים מתפוגגות, כפי שנטען כבר בשנה שעברה. לעומת זאת דו"ח שפרסמה הפדרציה היהודית בניו יורק מדווח שיותר מ-560 אלף נפשות, שמשתייכות ל-200 אלף משפחות יהודיות, מוגדרות עניות או נמצאות על סף עוני באזור ניו יורק. כמו כן, 35% מהילדים היהודים נתונים להשפעה של העוני באזור זה. נתון זה מהווה גידול משמעותי בשיעור העוני של היהודים באזור ניו יורק בעשר השנים האחרונות.

רוב המשיבים סברו שישנה מגמה של שיפור במצב הפילנתרופיה הקהילתית, הן במישור המקומי והן ברמה הכללית. עם זאת, דאגה הובעה ביחס לדגמי הנתינה. הדומיננטיות הגוברת של תורמי-על מפחיתה, מעצם טבעה, את מידת הריכוזיות של המשאבים הקהילתיים ו(תיאורטית) גם את היכולת להשתמש בהם בהתאם לצרכים ולהזדמנויות. מגמה זו עשויה, כמובן, להיות גם תגובה לרצונם של התורמים לקבל הערכות טובות יותר על האפקטיביות של השימוש במשאבים שהם מספקים.

המצב הנוכחי ומגמות למעקב

איור 1 (ראו בעמ' הבא) מראה כיצד היינו מכוונים את המחווגים על "המחוון" של העם היהודי נכון לאמצע שנת 2013. אירועי השנה החולפת והמשכן של מגמות שנצפו גם בשנה שעברה לא חייבו שינוי רב יחסית להערכה הקודמת (איור 2), חוץ מאשר הזזה של מחוג הקשרים בין הקהילות לכיוון קצת יותר חיובי.

אך ההערכה של השנה הנוכחית מצביעה על כמה מגמות שראוי לעקוב אחריהן על מנת לזהות סימנים מוקדמים של שינוי אפשרי. לפי המימדים מדובר ב:

גיאופוליטי:

- התעצמותה הגרעינית של אירן.
- התפרקותה האפשרית של סוריה.
- העברת נשק מתקדם לחיזבאללה.

דמוגרפיה:

- שינוי בדרכי ובמידת ההזדהות היהודית של ילדים בנישואי חוץ וגם בשיעור הנישואים של יהודים עם יהודים.

זהות:

- האם יש שינוי במגמה של שחיקת "המרכז היהודי" היינו היהדות של "אמצע הדרך" לעומת הקצוות של חרדיות והתבוללות.

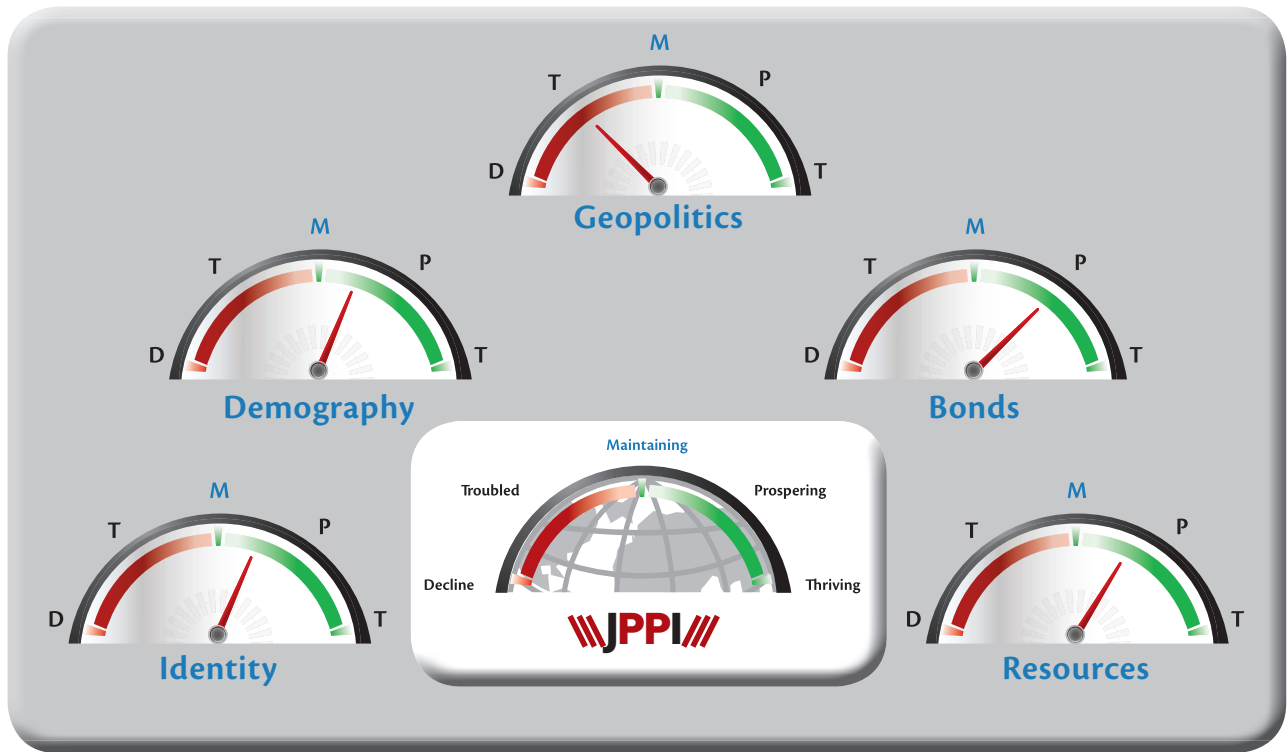
קשרים קהילתיים:

- השפעתן של מגמות פנים-ישראליות, בעיקר בנושאי דת ומדינה, על השיח ישראל-תפוצות.

משאבים חומריים:

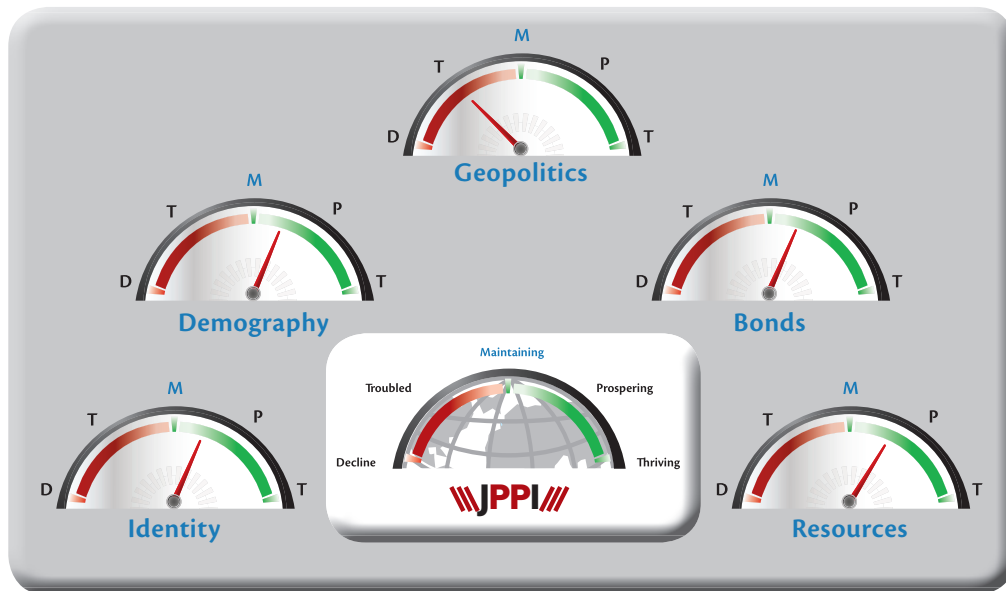
- מגמות בזמינות של אמצעים כספיים כדי לענות על צרכי הקהילות בתפוצות.
- מגמות של צמיחה, חידוש וייצוא במגזר עתיר המחקר והפיתוח בישראל.

2013-2012

איור 1. אביון הכוחות המניעים המרכזיים/גורמי המפתח המשפיעים על העם היהודי בשנת 2013-2012

2012-2011

איור 2. אביון הכוחות המניעים המרכזיים/גורמי המפתח המשפיעים על העם היהודי בשנת 2012-2011

הערות

1. ההערכה השנתית של המכון לתכנון מדיניות עם יהודי לשנת 2011-2012 כוללת דיון מפורט בדבר המתודולוגיה העומדת מאחורי ההערכות נטו קצרות הטווח וכן של המגמות ארוכות הטווח והתסריטים הנדונים לעיל (ראה: Integrated 'Net' Assessment", in (Annual Assessment 2011-2012).
2. שם.
3. מחקר דלפי נערך ע"י הצבת שאלות לקבוצה נבחרת של מומחים המגיבים עם הערכותיהם. בסבב השני התוצאות האנונימיות - אופי ההצבעה והסיבות שסופקו ע"י המשתתפים - נמסרות לאותה קבוצת משיבים, היכולים עתה לתקן את תגובותיהם. הם יכולים לשנות את הצבעתם לאור מידע מעודכן או להמשיך עם התשובה המקורית שלהם. זה מאפשר למשתתפים להגיב באופן חופשי, ללא זיהוי אישי, מספק מדד למידה בה הדעות המובעות הן איתנות, וגם מאפשר לפתח מנגנון שקילה של גורמים, באמצעות הבנת הגורמים עליהם המשתתפים מבססים את הצבעותיהם. במחקר זה המגיבים היו חוקרים, מומחי מדיניות ומנהיגים בארגונים יהודיים.
4. 27 משתתפים הוזמנו להגיב על כלי הדלפי. על פני חמש הקבוצות מדובר בשיעור תגובה של כ-30% - 50%.
5. לדיון מפורט יותר ברעיון של מדיניות דמוגרפית עם היהודי ראו: Sergio DellaPergola, (2011), "Jewish Demographic Policies", Jewish People Policy Institute (<http://jppi.org.il/news/96/76/Jewish-Demographic-Policies/>)
6. הגבנו לנקודה זו ע"י הוספתו לרשימת המחוונים המוצגת בחלקה האחרון של הערכה זו.